

Влияние на минералното торене върху добива, масата на 1000 зърна и височината на растенията при царевицата за зърно

Монко Нанков, Люба Глогова, Владимир Спиров

Effect of mineral fertilization on yield, weight of 1000 grains and plant height in maize grain.

The study was conducted in the experimental field of the Institute of Maize - Republic for the period 2009-2012 years. The highest yield 683 kg/da of maize produced by fertilization with N12P9K9. At the same dose of fertilizer must be observed a height of plants. Effect of fertilization is greatest in tripling of fertilizer norms. On the mass of 1000 grains more significant impact on the N8 and N8K

Key words: corn, fertilizer, yield, mass of 1000 seeds, plant height

ВЪВЕДЕНИЕ

Установено е, че сортовете особености, технологията и условията на отглеждане са от съществено значение за проявление на продуктивните възможности на растенията и качеството на продукцията [1, 5, 7, 9]. От отглежданите земеделски култури с безспорен генетичен потенциал за продуктивност се отличава царевицата. Факторите на средата и технологията на отглеждане сред които с доминиращо значение е минералното торене имат съществено въздействие върху количеството и качеството на продукцията [1, 3, 10]. Проучвания при условията на излужени чернозем-смулници и типични черноземи показват, че минералното торенев по-голяма степен влияе върху структурните елементи на добива при царевицата за зърно, отколкото системите за обработка на почвата [2, 4, 8]. Добивът на зърно нараства чувствително под влияние на минералното торене. В световен мащаб 50 % от добива на зърно се дължи на фактора торене. Максимални добиви от царевицата се реализират при определено съчетание на основните хранителни елементи N, P и K и оптимални торови норми, които за нашата страна са в следното съотношение: N: P2O5: K2O-1:0,3-0,5:0,5-0,7 [6].

ИЗЛОЖЕНИЕ

Торенето е фактор, който оказва положително влияние върху величината на добива (Таблица 1).

Таблица 1.

Влияние на минералното торене върху добива от царевица за зърно

Варианти	години				Средно, g	% към B ₀	% към A ₁
	2009	2010	2011	2012			
A ₁							
Неторено	555	572	537	365	507,0	100,00	100,00
N ₄	620	556	576	350	525,5	103,64	100,00
N ₄ P ₃	622	586	577	337	530,5	104,63	100,00
N ₄ K ₃	608	569	599	356	533,0	105,12	100,00
N ₄ P ₃ K ₃	606	571	582	366	531,2	104,78	100,00
A ₂							
N ₈	660	599	608	348	553,7	109,22	105,26
N ₈ P ₆	631	606	617	341	548,7	108,23	103,43
N ₈ K ₆	631	603	620	344	549,5	108,88	103,39
N ₈ P ₆ K ₆	630	615	597	355	549,2	108,33	103,38
A ₃							
N ₁₂	673	594	652	363	570,5	112,52	108,56
N ₁₂ P ₉	671	618	526	355	542,5	107,00	103,29
N ₁₂ K ₉	655	592	635	338	555,0	109,46	104,12
N ₁₂ P ₉ K ₉	683	645	676	342	586,5	115,68	110,41

Отглеждането на царевицата без употреба на минерален тор изменя този показател от 365 kg/da получен през 2012 г. до 572 kg/da реализиран през 2010 г. От представените резултати се установява, че максимален добив 620 kg/da и 622 kg/da е получен при торене с N_4 и N_4P_3 през 2009 г. То е в повече с 12 % в сравнение с контролния вариант (B_0). Аналогични са данните и за останалите комбинации тор. Отново с най-високи стойности за добив зърно се характеризира същата година от извеждането на опита. Средно от четирите години на проучването най-добри продуктивни възможности от царевицата са реализирани при използване на торовата норма N_4K_3 , съответно 533 kg/da или с 5,12 % повече от варианта без торене.

От данните в същата таблица се вижда, че в сравнение с единичните, удвоените дози тор повишават добива от царевицата през първите три експериментални години, като максимумът от 660 kg/da е получен за употреба на N_8 през 2009 г. Този добив е в повече с 19 % от получения при отглеждане на царевицата при естествена запасеност на почвата. По отношение на единичната доза N_4 , увеличението съответно е с 6 %. Средно за периода на проучване с най-голяма ефективност от удвоените торови норми е варианта с употреба на N_8 . Получения добив зърно е в повече с 9,22 % от реализирания в условия без торене на царевицата. За останалите нива на торене превишението е с 8 %. Сравнявайки единичните с двойните дози тор увеличението на средния добив е най-голямо за торене с N_8 , съответно 5,26 %. За останалите комбинации увеличението е с 3 %.

Сравнявайки получените резултати се вижда, че увеличението на торовите норми три пъти оказват най-голям ефект върху продуктивността на царевицата. Торенето с N_{12} изменя получения добив зърно от 363 kg/da до 673 kg/da, съответно за четвъртата и първата година на опита. При този вариант максималната стойност е в повече с 21 %, в сравнение с тази реализирана при отглеждана на царевицата без торене. Средно за периода на проучване влиянието на азотния тор спрямо контролата е 12,52 % и с 8,56 % повече от единичната доза (N_4). Подобни резултати са получени и при използване на комбинацията $N_{12}P_9$. Изменението на добива при нея варира в границата от 355 до 671 kg/da като средното увеличение по отношение на неторения вариант е 7 % и 3,29 % за използването на N_4K_3 . Близки по стойност и за четирите години са получените данни при употреба на торовата норма $N_{12}K_9$. Максимален добив от тази комбинация 655 и 635 kg/da е получен през първата и третата година на опита. Средната продуктивност превишава с 9,46 % контролата. По-незначително с 4,12 % е увеличението спрямо влиянието на дозата N_4K_3 . Най-висок добив от царевицата е реализиран при торене с $N_{12}P_9K_9$. Той се изменя в диапазон от 342 до 683 kg/da, съответно за 2012 и 2009 г. Увеличението спрямо варианта без торене е с 23 %, а средно за четирите години то е 15,68 %. При същата доза тор ефекта от използването ѝ е с 10,41 % повече в сравнение с единичната торова норма ($N_4P_3K_3$).

На таблица 2 са представени резултати за масата на 1000 зърна. Както по варианти, така и по години този показател се изменя в широки граници. От варианта без торене най-малко тегло е получено през 2012 г., съответно 133,6 g, а най-голямо 300,2 g то е през втората година от извеждане на опита.

Аналогични са данните, получени от употребата на различни дози тор. Торенето на царевицата с N_4 изменя абсолютната маса на зърната в диапазон от 124,3 g до 301,4 g, съответно за четвъртата и втората година. Използването и на другите комбинации минерален тор - N_4P_3 ; N_4K_3 и $N_4P_3K_3$ не променят съществено стойността на проучвания признак. Подобно влияние се наблюдава и при увеличаване на торовите норми два и три пъти. Малко по-високи са стойностите получени от употребата на двойните дози тор. Средно за периода на проучване масата на 1000 зърна, в сравнение с контролата се изменя в границата от 218,8 g за $N_8P_6K_6$ до 226,9 за N_8 . Изразено в процент варирането е от 102,77 до 106,57. В сравнение с неторения вариант използването на различни комбинации минерален тор увеличават масата на 1000 зърна като разликите между тях са минимални и не съществени.

Таблица 2.

Варианти	Маса на 1000 зърна				Средно, см	% към В ₀	% към А ₁
	години						
	2009	2010	2011	2012			
А ₁							
Неторено	270,0	300,2	148,0	133,6	212,9	100,00	100,00
N ₄	284,2	301,4	152,9	124,3	215,7	101,31	100,00
N ₄ P ₃	269,2	321,0	154,2	131,5	219,0	102,86	100,00
N ₄ K ₃	272,6	318,7	159,0	123,6	218,5	102,63	100,00
N ₄ P ₃ K ₃	281,5	300,6	149,5	119,5	212,8	99,95	100,00
А ₂							
N ₈	303,7	314,2	153,1	136,6	226,9	106,57	105,19
N ₈ P ₆	305,4	320,6	153,0	109,5	221,5	104,32	101,41
N ₈ K ₆	310,3	318,1	152,5	126,2	226,8	106,52	103,79
N ₈ P ₆ K ₆	305,1	276,9	157,2	135,0	218,8	102,77	102,81
А ₃							
N ₁₂	303,6	307,1	159,3	121,3	222,8	104,65	103,29
N ₁₂ P ₉	276,4	319,4	160,6	130,5	221,7	104,13	101,23
N ₁₂ K ₉	296,9	299,7	154,0	118,3	217,2	102,01	99,40
N ₁₂ P ₉ K ₉	276,6	317,2	149,6	130,8	218,5	102,63	102,67

При отглеждане на царевицата при естествена запасеност на почвата най-голяма височина от 267 см на растенията е измерена през 2010 г., а най-малка 248 см тя е през 2011 г. (Таблица 3). През тази година най-ниски са растенията и при употребата на различни дози тор, съответно 247 см. Максимална обща височина 285 см е измерена през 2009 г. при използване на N₄P₃K₃. Подобни резултати са получени и при удвояване на торите норми. С най-голяма височина 290 см се отличават растенията при торене с N₈K₆, а с най-малка 245 см при комбинация N₈P₆ през 2012 г.

Таблица 3.

Влияние на минералното торене върху общата височина на растенията

Варианти	години				Средно, см	% към В ₀	% към А ₁
	2009	2010	2011	2012			
А ₁							
Неторено	250	267	248	250	253,7	100,00	100,00
N ₄	263	263	247	251	256,0	100,90	100,00
N ₄ P ₃	278	270	247	269	266,0	104,84	100,00
N ₄ K ₃	278	266	247	258	261,5	103,07	100,00
N ₄ P ₃ K ₃	275	277	252	256	267,5	105,43	100,00
А ₂							
N ₈	285	284	256	260	271,2	106,89	105,93
N ₈ P ₆	288	263	247	245	260,7	102,75	98,00
N ₈ K ₆	290	264	256	252	265,5	104,65	101,52
N ₈ P ₆ K ₆	286	271	255	260	268,0	105,63	100,18
А ₃							
N ₁₂	266	284	256	257	265,7	104,72	103,78
N ₁₂ P ₉	257	283	256	250	261,5	103,07	98,30
N ₁₂ K ₉	272	271	243	247	257,2	101,77	98,73
N ₁₂ P ₉ K ₉	281	280	244	278	271,5	107,01	101,49

Средно от четирите години на изследване в сравнение с контролата (В₀) проучвания показател е с най-голяма стойност 271,2 см при вариант на торене с N₈. То е в повече с 6,89 % спрямо не торените растения и с 5,93 % от тези отглеждани с еди-

ничната доза N_4 . От данните в същата таблица се установява, че при утрояване на дозите тор максимални резултати се наблюдават през втората експериментална година. Те варират в диапазон от 271 cm за използване на $N_{12}P_9$ до 280 cm за $N_{12}P_9K_9$. Средно от всички варианти най-високи са растенията от употреба на $N_{12}P_9K_9$, съответно 271,5 cm, което е с 7,01 % повече от тази на контролата. Между отделните комбинации тор не са установени съществени различия за общата височина на растенията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

1. Най-висок добив 683 kg/da от царевицата за зърно е получен при торене с $N_{12}P_9K_9$. От четирите години на проучване най-благоприятна за царевицата е 2009 г. В сравнение с контролата и единичните дози тор ефекта от торенето е най-голям при утрояване на торовите норми.

2. Средно за периода на изследване върху масата на 1000 зърна по-значително е влиянието на вариант N_8 и N_8K_6 . Увеличението спрямо контролата е 6 %.

3. При използване на $N_{12}P_9K_9$ височината на растенията е с 7 % по-голяма от тази при отглеждането им в условия без торене.

ЛИТЕРАТУРА

[1]. Агафонов, Е.В., Н.А.Батаков 2000 „Применение удобрений по гибриды кукурузы разного срока созревания” Кукуруза и сорго №3

[2]. Базитов, В., И. Господинов 2007 „Влияние на системите за обработка на почвата и ткоренето върху продуктивността на царевица за зърно” Сб. Научни доклади от межд.науч. конференция Ст.Загора, т.1, стр.102-106

[3]. Котева, В., Ив.Върлев 2003 „Оценка на риска от сушите при отглеждане на царевица без поливане с различни торови норми” сп. Почвознание, агрохимия и екология XXXVIII, №4, стр.60-63

[4]. Нанков, М., Л.Глогова, 2000. Влияние на начините на обработка и торенето върху продуктивността на царевица за зърно сп. Растениевъдни науки №5 с. 288- 290

[5]. Нанков, М. 2006 „Влияние на начините за обработка на почвата и минералното торене върху продуктивните и качествени показатели на царевицата за зърно, отглеждана като монокултура” Шести международен симпозиум Враца 19-21. 10. с.14-19

[6]. Нанков, М., Ст. Вуткова, С. Христова, И. Георгиева, Д. Велчев 2010 „Научни изследвания свързани с разработването на нови и усъвършенствани елементи от технологията за отглеждане на царевицата в условията на устойчиво земеделие” сп.Растениевъдни науки №6, стр. 487- 493

[7]. Ненова, Л 2010 „Влияние на минералното торене върху добива на царевица за зърно, отглеждана в условия на Североизточна България „ сп. Растениевъдни науки, №6, стр. 548- 552

[8]. Петров, П 2013 „Структурни елементи на добива от средно късен хибрид царевица Кн-509, отглеждан в сеитбоображение на карбонатен чернозем” Международно on-line списание Наука и технологии Ст.Загора XXIII международна конференция 6-7 юни, vol.III, number 6, 178-181

[9]. Попов, А, 2000. Високопродуктивни български хибриди царевица, Земеделие № 3.

[10]. Тончева, Р., Ф. Димитрова, Х. Пчеларова 2008 „Оценка на варирането в добивите от царевица в зависимост от торенето” Растениевъдни науки № 6, 523-526

За контакти:

доц. д-р Люба Иванова Глогова, тел.: 0888318808, e-mail: lubaglogova@abv.bg,

доц. д-р Монко Иванов Нанков, тел.: 0895700225; Асистент Владимир Димитров

Спиров, тел.: 0888752491, e-mail: spirov86@gmail.com

Институт по царевицата - гр. Кнежа, 5835

Докладът е рецензиран.